Modernitate mediatică în lumea operei lui Ion Luca Caragiale

Luiza MARINESCU[*]

Key-words: *Ion Luca Caragiale, media, realism, modernity, great classic of Romanian literature*

1. Ion Luca Caragiale despre *Stultitiae Laus* şi modernitatea media

Longevitatea operei lui Ion Luca Caragiale provine din surprinderea principalelor repere ale modernizării societăţii româneşti, într-o operă utilă umanităţii de pretutindeni şi de oricând, pentru a descifra resorturile vieţii democratice orientate de un anumit stadiu al dezvoltării media. Într-o lume în care comunicarea re-creează societatea, Ion Luca Caragiale a înţeles rapid cum scena vieţii româneşti de la sfârşitul veacului al XIX-lea devenea şi una a informaţiei, a comunicării prin imagini, în care totul se putea cuantifica şi se putea transmite prin alte mijloace decât până atunci. Într-o *Scrisoare către Emil D. Fagure*, datată 19 septembrie 1909, autorul mărturisea că notaţiile sale vor fi valabile şi vor trebui repetate încă multă vreme până când lumea românească să le înţeleagă şi să le aplice cu adevărat:

> Să nu te miri că se potrivesc cuvintele înţeleptului de acu o sută treizeci de ani cu starea de azi a artei la noi... Miră-te mai bine că şi peste alţi o sută treizeci de ani, vor fi mulţi, foarte mulţi „epitropi şi ctitori ai intelectualităţii române" cărora vor trebui spuse aceleaşi adevăruri – şi... tot degeaba spuse (Caragiale 2000 III: 774).

În acest context nu trebuie să surprindă că legătura dintre tendinţa de modernizare mediatică şi *Prostia în viaţa noastră publică* e una dintre temele de meditaţie pe care autorul *Scrisorii pierdute* le propunea în 1885 societăţii româneşti. Ion Luca Caragiale a avut privilegiul de a se forma şi de a trăi într-o vreme a metamorfozelor sociale din lumea românească, în care presa scrisă inundase pur şi simplu realitatea şi în care jurnalistul, mai mult sau mai puţin cultivat, devenise un filtru, nu suficient de rafinat, al cunoaşterii şi al distribuţiei informaţiei. Activitatea mediatică realizată prin intermediul presei scrise în limba naţională apăruse destul de târziu în istoria românească, iar cel de al XIX-lea veac era tocmai momentul în care publicistica naţională înflorise şi oferea un spectacol demn de atenţia literaturii şi a literatului dornic să îl consemneze. Spre deosebire de alte ţări europene, unde apariţia primelor cotidiene fusese realizată în secolul al XVII-lea (spre exemplu

[*] Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti, România.

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

Olanda, unde se publicase „Niiuwe Tydinghen" ['Ştiri recente'] în 1605, „Relation aller fürnemmen und Gedenk wüdingen Historien" în Germania, apoi din 1610 „Ordinari Wochenzeitung" în Elveția, din 1616 „Frankfurter Oberpostamtszeitung" în Germania, din 1620 „Ordentlichen Postzeitung aus Wien" în Austria, din 1621 „Weekly News" în Anglia, din 1624 „Hermes Gothicus" în Suedia, din 1625 „Mercurius Britannicus" în Anglia, din 1631 „Les Nouvelles Ordinaires de divers endroits" în Franța, din 1640 „Gazetta Publica" în Italia şi din 1641 „Gaceta Semanal" în Spania) sau în veacul al XVIII-lea (spre exemplu Anglia, unde „Daily Current" fusese publicată în 1702), presa în limba națională în Țările Române fusese rezultatul unei lupte cu mentalitățile orientale, în condițiile în care se făceau eforturi constante de modernizare şi de sincronizare cu civilizația europeană. Ion Luca Caragiale înțelege perfect în ce lume trăieşte şi încearcă să explice publicului larg din ce motive „starea publicisticii româneşti" se confruntă ba cu „disproporția dintre mijloacele intelectuale şi năzuința de a înfățişa ceva în viața publică", ba cu „năzdrăvănia copilărească a unei societăți tinere chemată la o viață prea matură" (Caragiale 2000 III: 537). În vremea lui Ion Luca Caragiale intrase în vigoare *Legea asupra Presei* încă din 1862, lege care stabilea responsabilitatea jurnalistului (vezi Art. 38) şi care, în Partea a III-a, definea delictele de presă: ofensa şi ultrajul, instigarea, calomnia şi informația falsă. Odată cu Legea din Franța din 29 iulie 1881, care stabilea dreptul fundamental de a gândi şi de a se exprima liber al presei, multe neajunsuri sunt surprinse de jurnalistul român, care înțelege că libertatea de gândire şi de exprimare presupune şi confruntarea cu lipsa de logică sau cu lipsa totală a gândirii productive. Punctul de vedere al articolului lui Paulhan, articol intitulat *Despre prostie la om*, este reluat de Ion Luca Caragiale în sensul în care prostia provine nu atât dintr-o lipsă totală de înțelegere, cât dintr-o înțelegere rea, care transformă prostia într-un sinonim al „pretenției". Ceea ce în teatru creează comicul dintre esență şi aparență, în domeniul vieții sociale dă naştere la *Prostia în viața noastră publică*, fenomen deosebit de dăunător pentru o populație care se hrăneşte cu informația din ziare şi pentru care ceea ce scrie în gazete e mai adevărat decât ceea ce se poate înțelege prin propriul efort:

> Pretenția neajutată de mijloace, iată cusurul de căpetenie al societății noastre, în ştiință, în artă şi mai ales în politică [...]. Aici stă una din rădăcinile boalii intelectuale de la noi, care se manifestă prin publicațiuni extravagante, prin don-chişonade şi caricaturi politice, pretenția lipsită de mijloace (Caragiale 2000 III: 539).

Studiul lui Ion Luca Caragiale publicat în „Voința națională", la 20 august 1885, ajungea la concluzia că prostia – această nemuritoare caracteristică individuală – ar trebui să nu se manifeste de loc în viața publică. Cum toate citatele de exemplificare erau luate din ziarele vremii, cum analiza conținutului acestora prilejuise autorului prelevarea unor adevărate eşantioane de pretenții lipsite de substanță, cum sublinierea clară a diferențelor între „ceea ce se anunță şi ceea ce ni se dă în adevăr", cu exemple clare de „mofturi, vorbe goale, o frazeologie extravagantă şi imposibilă şi o vădită ignorare a tuturor chestiunilor propuse în dezbatere" (Caragiale 2000 III: 538), era de înțeles de ce lauda prostiei în media românească de la sfârşitul veacului al XIX-lea devenise un leit-motiv al articolelor lui Ion Luca Caragiale. Nu întâmplător, vorbind despre meritele media (*Din*

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

foloasele tiparului) şi despre producerea cotidiană de maculatură jurnalistică, autorul îşi începea evocarea într-o manieră ce aminteşte de lucrarea lui Erasmus din Rotterdam, *Stultitiae Laus*:

> Unul dintre înțelepți a zis: „Proștii mor, dar prostia e nemuritoare"; și invențiunea tiparului este gata a documenta în chip strălucit această cutezătoare propoziție (Caragiale 2000 II: 33).

2. Ion Luca Caragiale şi funcţiile media în societatea românească de la sfârşitul secolului al XIX-lea

Despre *Însemnătatea presei* Ion Luca Caragiale avea să scrie şi în 1893, la 11 aprilie, în „Moftul român" o pagină antologică referitoare la justiție, poliție şi intervenția salvatoare a „sentinelei neadormite a opiniei publice, presa", care în „dulcele Paştelui" reuşeşte să-i facă pe toți cititorii săi să răspundă mecanic, cu un clişeu religios, la afirmația că Gheorghe Marin a înviat! Gheorghe Marin fusese anchetat pentru un delict oarecare de comisarul Crețu, care îl maltratase. Felul în care este descris acest proces şi mai ales felul în care presa formulează realități paralele, prin intermediul amestecării ştirii propriu-zise cu opinii contradictorii, pe care le prezintă ca adevăruri generale, felul în care îl şantajează pe comisar şi cel în care transformă vinovatul în nevinovat, toate aceste argumente sunt utilizate de autor pentru ilustrarea următoarei afirmații:

> Adeseaori auzi pe unii sceptici, cari nu cred în nimic, cari nu vor să înțeleagă că omenirea are o menire, susținându-ți că invenția tiparului a dat între altele omului şi mijlocul de a-şi arăta dobitocia şi de a-şi exercita perfidia; că presa liberă este adesea un testimoniu de paupertate intelectuală a unei nații şi un document de rele năravuri şi rele apucături. Uită însă scepticii să socotească marile avantaje ale presei (Caragiale 2000 III: 542).

3. Gazeta de (dez)(in)/formare

Lumea media modernă nu are cum să-l facă pe om mai adaptat la mediul în care trăieşte, de vreme ce, grație legii efortului minim, fiecare individ doreşte să fie informat la zi pentru a putea lua deciziile cuvenite în privința acțiunilor proprii. Cu alte cuvinte, omul nu se adaptează la mediu, ci la ceea ce i se spune despre mediul în care trăieşte. Consumatori de gazete, eroii universului literar caragialian îşi petrec mare parte din timp citind în public conținutul acestora şi comentându-l împreună cu amicii. Într-o societate semi-alfabetizată, lectura cu glas tare a gazetelor are şi rol educativ. Ipingescu îi „citeşte greoi şi fără inerpunctuație" lui jupân Dumitrache (Caragiale 2000 I: 14) ziarul „Vocea patriotului naționale". Indicațiile scenice ale autorului nu sunt întâmplătoare, pentru că ele indică un personaj de curând alfabetizat, fără un câmp vizual suficient dezvoltat, greoi în exprimare, lipsit de cunoştințe de vocabular de vreme ce confundă în lectură cuvinte de proveniență neologică precum „asiduitate" cu „asinuitate" (asin e mai curând înțeles decât asiduu!), nu pricepe termeni precum „manquer" ('a lipsi'), pe care-l citeşte şi-l înțelege „a mânca… sfânta Constituțiune". Cuplul lector – auditor al lecturii gazetelor, cuplu în care celui care nu citeşte îi revine misiunea de a pune, totuşi, întrebări de bun simț celui care citeşte şi pretinde că a înțeles, ilustrează procesul de

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

mistificare a sensului realității. Cele două personaje nu înțeleg realitatea mediatică, şi nici ceea ce a vrut să scrie „cu asinuitate sic!" jurnalistul, ci pretind că au înțeles, că sunt la curent cu politica jurnalului din fragmentele incoerent citite.

Conul Leonida față cu reacțiunea e un alt exemplu de viață familală alterată de cunoaşterea mediatică. Aici sursa primară este ziarul „Aurora Democratică", gazeta pe care o deschide în fiecare dimineață bătrânul pensionar, după „obicei", ca să vadă „cum mai merge țara" (Caragiale 2000 I: 52). E foarte interesant fenomenul repovestirii conținutului gazetei de dimineață şi a preluării de către cititor a clişeelor media în exprimarea colocvială. Cuplul cititor–povestitor–auditor al conținutului gazetelor povestite este memorabil. Dacă cititorul–povestitor reproduce şi interiorizează conținutul povestirilor sale, ajungând la ceea ce el însuşi numeşte „fandacsie", auditorul, înzestrat cu claritate şi bun simț, pune întrebări pe măsură: „ce procopseală ar fi şi cu republica?", „cum lege de murături?" (Caragiale 2000 I: 56), „dacă n-o mai plăti niminea bir, soro, de unde or să aibă cetățenii leafă?" (Caragiale 2000 I: 57).

Talk-showului dintre Leonida şi consoarta lui pe teme politice din gazeta preferată are efect vizibil asupra somnului Efimiței, iar Leonida explică în felul său inconfundabil efectele media asupra minții umane:

> omul, bunăoară, de par egzamplu, dintr-un nu-ştiu-ce sau ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee, fandacsia e gata; ei! Şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, şi nimic mişcă (Caragiale 2000 I: 59).

Chiar dacă arhaismele şi exprimarea cu parfum oriental fac inconfundabilă explicația, e foarte clar că personajele sunt conştiente de modificările de comportament şi de gândire pe care media le exercită asupra publicului. Pentru personajele lui Caragiale, gazeta are funcția de a informa publicul, de a-i explica fenomenele din jungla oraşului, în care se trage cu puşca la miezul nopții de către poliție „în persoană". Când zgomotele de arme sunt în toi de lăsata secului, Leonida caută explicația tot în gazetă: „unde mi-este gazeta? (nervos) că dacă o să fie revuluție, trebuie să spuie la *Ultime ştiri*. Unde mi-e gazeta?" (Caragiale 2000 I: 61). Iar gazeta, la pagina a treia, conține avertismentul care-l luminează aparent pe cetățeanul pensionar:

> Nu e revuluție, domnule, e reacțiune; ascultă: (citeşte tremurând) „Reacțiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoi în întuneric, ea stă la pândă ascuțindu-şi ghearele şi aşteptând momentul oportun pentru poftele ei antinaționale… Națiune, fii deşteaptă!" (cu dezolare) Şi noi dormim, domnule! (Caragiale 2000 I: 61).

În acelaşi mod Efimița îşi manifestă încrederea în capacitatea de informare previzionară a gazetei. Interogativ, ea îl consolează demnă şi cu încredere pe soțul ei, care nu mai are încredere în propriile-i opinii deoarece acestea nu coincid cu cele din gazetă: „Cine strică, soro, dacă nu mi-ai citit gazeta de cu seara?" (Caragiale 2000 I: 61).

4. Ion Luca Caragiale despre ştirile de presă şi despre funcția lor de interpretare

Personajele lui Caragiale renunță de bună voie la capacitatea lor de înțelegere, exprimată în propriile cuvinte şi, în calitatea lor de consumatori de gazete, simt nevoia de a citi o prezentare coerentă, cât mai ordonată şi într-un text cu sens clar

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

delimitat referitor la lumea care îi înconjoară. *Temă şi variaţiuni* ilustrează felul în care sunt formulate ştirile despre catastrofe, ca un fel de otravă zilnică picurată în orice informaţie din diverse ziare, care au orientări şi interese editoriale diferite. Ştirile cu veşti rele fac audienţă. Tema incendiului de la cazarma Cuza în Dealul Spirii, stins în câteva minute de pompieri şi soldaţi, despre care ziarul „Universul" scrie că nu a produs „pagube" prea „însemnate", este reluată ca într-o compoziţie polifonică clasică de o parte din ziarele care găsesc în această ştire un punct de plecare pentru pompoasa lor opoziţie de natură frazeologică. Judecând după labirinticele fraze, în care pare că s-a pierdut logica, după spumoasele introduceri politice, de cele mai multe ori ştirea propriu-zisă este eclipsată de opinii, modificată de înţelegerea ziaristului, deformată de topica mijloacelor mass-media, care nu numai că transmit, dar şi creează o altă imagine, care substituie adevărata realitate. Precum talazurile mării dezlănţuite, frazele gazetarilor nu sunt oprite de punct, sunt ample precum un val tsunami şi durează cât articolul în întregime, nu cunosc respiraţia marilor idei, ci doar furia exprimării cu orice preţ împotriva opoziţiei. Discursul despre incendiu devine un discurs politic incendiar, aşa cum se întâmplă în *Un ziar opozant fără programă, nuanţă liberală – conservatoare*. Remarcăm construcţiile atributive orale, ce compun hăţişul şi jungla ideilor emise într-un ritm alert şi difuzate cu un volum mărit, pleonasmele, galimatias-ul, afirmaţiile contradictorii în formularea ştirilor, care au ca efect perturbarea receptării acestora:

> De patru ani împliniţi aproape de când reacţiunea ţine în gheare Belgia Orientului, care din lipsă de energie în evoluţiunea ei către progres, un progres bine definit de aminteri prin spiritul tradiţional şi istoric, şi ocazionat întrucâtva, deşi jenat oarecum, de evenimentele economice din urmă, în care duplicitatea reacţiunii a întrecut toate marginile şi a atins limita tuturor speranţelor de îndreptare, speranţe ce nu pot fi întemeiate pe câtă vreme reacţiunea cu oamenii ei fatali, cari nu se tem nici de lege, nici de Dumnezeu, nici de judecata nepărtinitoare dar aspră, a Istoriei, au avut cinismul prototipic s-o declare, cu cea mai enormă dezinvoltură şi exuberanţă, într-o memorabilă şedinţă a parlamentului [...] să ajungem şi la incendii ca acela ce s-a petrecut în Dealul Spirii peste drum de cazarma Cuza, care trebuie să serve cetăţenilor de învăţătură şi să rămâie o pată neştearsă şi indelebilă asupra acestui negru regim, pretins alb, regim al incendiului, căci dacă pompierii, opera venerabilului şi bătrânului general Florescu, nu stingeau focul, cine ştie cât mai ardea!!!! (Caragiale 2000 I: 261).

Ion Luca Caragiale surprinde momentul în care informaţia despre incendiu este selectată, adunată şi ambalată de gazete în forme accesibile şi uşor de difuzat, care mediază accesul cititorilor la realitate în funcţie de politica editorială a gazetei. Funcţia de interpretare a jurnalului ilustrează şi interesele editoriale. Unele gazete găsesc de cuviinţă să-l laude pe bătrânul general Florescu, în timpul căruia a fost organizată garnizoana pompierilor. *Alt ziar opozant cu câteva programe, nuanţă trandafirie* atrage atenţia asupra faptului că organizarea „pompierilor–cetăţeni" ar trebui schimbată şi că „ingeniarii competinţi, inteligînţi, prudinţi, independinţi, speriinţi" ar trebui să se afle la conducerea instituţiei. *Un ziar distins de limbă franceză* face cunoscută lumii ştirea naţională despre „un mare incendiu", ca în povestirile fantastice ale lui Hoffmann, şi despre „priveliştea cu adevărat pitorească" a doamnelor în capot sau neglijeu transparent, speriate de sinistru. *Un ziar oficios* scrie că „sinistrul cel grozav este o pură invenţiune ieşită din fantazia nesecată şi din bogatul arsenal de calomnii al adversarilor noştri" (Caragiale 2000 I:

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

266). Ion Luca Caragiale înțelege și explică felul în care actualitatea înseamnă noutate, atâta vreme cât aduce cu sine spre difuzare durerea și haosul. O gazetă de actualități care se respectă vinde durere și haos prin texte în care jurnalistul își dorește să analizeze realitatea, să o explice și să o transforme în subiect de presă.

5. Ion Luca Caragiale despre funcția instructiv-educativă a gazetelor

În vremea lui Ion Luca Caragiale presa preluase de la familie, de la Școală și de la Biserică funcția de culturalizare, de formare a opiniilor, de modelare a comportamentului și de popularizare a cunoștințelor științifice și artistice. Ea se bucura de multă credibilitate și audiență și avea funcția de a școli, în sensul că forma și informa gustul publicului de nivel mediu. În egală măsură, ea deforma mințile celor care lucrau în branșă sau ale celor care se hrăneau necontenit cu produsele sale. *Succesul „Moftului român”* provine mai ales din funcția sa instructiv-educativă cu valoare metaforic nutrițională. Autorul explică:

> Gazeta este pâinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenții! (Caragiale 2000 II: 68).

Într-o țară în veșnică tranziție, în care gazetarul e comparat cu un brutar, eventual „comersant” de gogoși, care „gătește” gazetele, iar inteligența este, deci, frământată, dospită și coaptă ca o pâine, presa are un rol mai ales nutritiv. Motor al progresului, câine de pază al respectării regulilor sociale și al moralității publice, arogându-și rolul de substitut al justiției, devenind un eficient mijloc de șantaj în *O scrisoare pierdută*, după cum povestește Agamiță Dandanache, care își asigură alegerea pe viață cu amenințarea publicării dovezii de imoralitate a unei persoane publice – „pac! la «*Războiul*»” –, presa era, fără îndoială, una dintre cele mai eficiente pârghii ale dislocării din inerție a societății.

6. Ion Luca Caragiale despre divertisment și spectacolul gazetelor

Publicul românesc al gazetelor din vremea lui Ion Luca Caragiale era dornic de știri, care să transforme realitatea prozaică într-un spectacol ce permitea evadarea din realitate. Transpunerea realității pe o scenă de teatru corespunde dorinței de relaxare atât a publicului, cât și a jurnaliștilor, iar amplificarea acestei funcții a jurnalelor a dus la diminuarea celei de informare. Cum în vremea lui Caragiale nu exista o agenție de presă, cu ajutorul articolelor decupate din presa vremii, autorul descifrează mecanismele știrilor ce canalizează preocupările și energiile oamenilor. Dacă în celelalte țări occidentale principalele agenții de presă din Franța (Agenția Havas, fondată în 1835 de Charles Havas [1785–1858]), în Anglia (Agenția Reuter, fondată 1851 de Julius Reuter [1816–1899]), în S.U.A. (Associated Press, fondată în 1848) aveau 1.200 de corespondenți de presă în mai bine de 200 de țări și teritorii, completându-și informațiile prin intermediul imaginilor obținute de la agențiile foto, în vremea lui Caragiale erau foarte la modă gogoșile de presă, despre care el amintește în *Varietăți literare*, discutând despre semnificația cuvântului *canard* – *rățoi*. Fără să se informeze cum se cade, pentru a da iluzia credibilității, jurnaliștii serveau din când în când publicului și exagerări, în românește ,,gogoși” sau ,,brașoave”, care în franțuzește se numesc *canard*. Explicația titlului schiței cu

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

pricina porneşte de la o întâmplare reală, petrecută „cam pân' sfertul întâi al veacului nostru", într-un „ziar belgian sau francez (datele nu le avem exacte)". Semnificaţia filologică a titlului de origine franceză trimite la un obicei al media din vremea respectivă:

> *Canard* în franţuzeşte este numele speţei raţă; aplicat apoi la gen, înseamnă răţoi. Pe lângă aceste înţelesuri proprii, cuvântul *canard* mai are un al treilea, figurat, când atunci înseamnă: *o ştire de senzaţie născocită, o scornitură gogonată a unui jurnal* (Caragiale 2000 II: 47).

În esenţă, darea de seamă pe care o publicase ziarul belgian despre felul în care un singur răţoi fusese hrănit experimental cu carnea mărunţită a altor 29 de surate

> făcu o mare senzaţie în publicitate. O sumă de alte ziare o reproduseseră însoţind-o de reflexiuni proprii, ştiinţifice sau morale, şi o sumă cu mult mai mare de raţe fură jertfite pentru verificarea experienţei.
>
> Nu se mai vorbea decât de canibalismul raţelor.
>
> Deodată însă se descoperă că experienţa cu cele 30 de raţe fusese o curată invenţie, o născocire a unui jurnalist care nu avusese altceva cu ce să-şi umple coloana de cronică ştiinţifică pe ziua aceea.
>
> Astfel, de atunci şi până azi, orice născocire de senzaţie a unui jurnal se numeşte în franţuzeşte *un canard* – un răţoi.
>
> Cum se numeşte pe româneşte *un canard*? – Braşoave sau gogoşi (Caragiale 2000 II: 50–51).

Cum uneori ziariştii se află în criză de subiecte, e clar că pentru umplerea spaţiului tipografic al diverselor rubrici e nevoie de multă creativitate. Când imaginaţia nu mai e capabilă să combine în mod atractiv şi original datele realităţii, nici măcar dacă e stimulată de cafea sau de alcool, există, din diverse motive, şi alte soluţii mai puţin ortodoxe. Scuzându-se, Caragiale mărturiseşte glumind în *Cronica*, „Ghimpele", din 11 iulie 1876:

> Auzisem de atâtea ori lăudându-se virtuţile ciudate ale haccişului [*haşişului* – L.M.], încât, pe onoare, n-am putut rezista tentaţiunii, şi am înghiţit şi eu o doză de pastă minunată. Aşa, vedeţi, iubiţi cititori, că, în cazul când v-ar displăcea cronica ce v-am servit, vina nu este a mea, ci a narcoticului ce, prin escentricitate, mi-am administrat (Caragiale 2000 II: 10).

Într-o ţară în care istoria presei nu împlinise încă un veac, experimente de tipul *canard – răţoi* existau încă, pentru că ele hrăneau foamea de senzaţional a publicului semianalfabet cu ştirile fanteziste ale jurnaliştilor semidocţi. Presa era creatoarea unui anumit standard informativ, a unui anumit tip de limbaj nu tocmai cultivat sau civilizat. Din acest motiv presa nu reuşeşte decât rareori să impună un etalon de exprimare în lumea culturală.

7. Ion Luca Caragiale despre gazete şi declanşarea mecanismelor de solidaritate

Ca în epopeile Antichităţii, Caragiale reprezintă adesea progresul umanităţii în mod parabolic, amuzându-se de urmările intervenţiilor celeste în lumea pământească... *O invenţie mare* este parabola istoriei tiparului. În viziunea lui Caragiale, progresul

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

umanității porneşte de la intriga lui Aghiuță. În mod amical, demonul îi cere lui Dumnezeu custodia neamului omenesc, care se dovedeşte a fi format numai din „răi şi proşti" (Caragiale 2000 III: 375). Dumnezeu, folosind replicile din rolul unui precupeț care ştie foarte bine ce marfă are, se împotriveşte: „– Cum au să fie proşti, bre! Dacă i-am făcut eu întocmai după chipul şi asemănarea mea?! ai?". Impertinent, ca orice diavol, Aghiuță nu cade în capcana echivocului din rostirea divină, ci îşi motivează politicos pretențiile, constatând diferențele semantice: „– I-ai fi făcut după chip, dar i-ai greşit la cap, să nu fie cu supărare sfinției-tale". Aghiuță, care-i cunoştea prea bine pe muritori – pentru că, aşa cum scrie Caragiale, el îi „creşte", el stă „la ei şi cu ei ziua şi noaptea nelipsit, nici în somn nu-i lasă"–, insistă, arătând că supuşii săi sunt cam „grei de cap".

Pledoaria diabolică în favoarea răutății şi prostiei omeneşti nu îşi atinge ținta, pentru că Sâmpietru, ca un avocat carismatic, cere părții adverse să aducă dovezi în demonstrarea adevărului celor afirmate. Aghiuță pleacă „tipa-tipa" într-o cetate nemțească la o berărie, unde-l întâlneşte taman pe Gutenberg. Ca urmare a acestei amicale întâlniri dintre diavol şi savantul meşteşugar – căruia posteritatea îi va inventa un nume de galaxie – Gutenberg născoceşte tiparul. Şi la Caragiale ca şi la René Guénon, invențiile, progresul tehnic reprezintă o dovadă a decăderii morale şi a dezintegrării raporturilor umane cu planul celest. Ele sunt legate de Occident, locul „domniei cantității". Aghiuță îl ajută în aşa măsură încât, cu „o roată la masma", are loc multiplicarea infinită, căci tipografia lui Gutenberg „ajunge de trage astăzi câte 500.000 de coale numărul 12 pe ceas" (Caragiale 2000 III: 376). Planul diabolic pare să fi reuşit când, la poarta Raiului, Sâmpietru se pomeneşte cu marfarul presei:

> Un zgomot şi o tevatură la poarta raiului, de gândeai că vin tătarii, nu altceva – fluieri, sforăituri, uruieli, clopote şi un fum ...
>
> Ce e? Ce e?
>
> E Aghiuță cu un tren de marfă încărcat cu fel de fel de Biblii, Filosofii, Legiuiri, Gazete, Reviste vechi, Reviste nouă şi altele şi altele – le descarcă pe toate şi drept la Dumnezeu cu ele (Caragiale 2000 III : 377).

Ca un difuzor de presă agresiv, care-şi distribuie hârțoagele hotărât să obțină câştigul imediat, diavolul îl invită pe Sâmpietru să îşi pună ochelarii pentru lectura materialelor aduse drept probă a răutății şi prostiei umane. Sigur că le-a oferit preasfântului creator şi devotatului său apostol dovezile incriminatoare, Aghiuță e gata-gata să obțină încuviințarea plictisită a divinității supreme şi aprobarea pentru cererea formulată la început : „Bre, ia-i odată şi mă lasă-n pace! zice Dumnezeu plictisit...". Dar când să plece spre a pune în aplicare decizia divină, diavolul este apostrofat de Dumnezeu şi amenințat să-şi ia mai repede şi terfeloagele cu care i-a ocupat temporar spațiul grădinii paradisiace. Cu coada între picioare, diavolul înfricoşat se apucă să-şi care înapoi înscrisurile aduse în fața instanței divine şi morala fabulei caragialiene de abia acum urmează:

> Aşa a învățat pe oameni să facă Biblioteci şi Academii naționale, ca nu cumva vremea să le prăpădească înțelepciunile! (Caragiale 2000 III: 378).

Țesătura polifonică a sensurilor fabulei lui Caragiale se remarcă imediat. De ce respinge instanța divină dovezile argumentelor diabolice? Pseudo-inițierea produsă de invenția mare a lui Gutenberg e rezultatul intervenției şi contra-inițierii

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

satanice. Ea crease confuzie şi dezordine, ameninţând să asedieze şi să ocupe până şi lumea Raiului.

Parodie a iniţierii, *O invenţie mare* reprezintă urmările utilizării puterii creaţiei lipsită de cunoaştere profundă. În acest sens, creaţia nu-i ajută pe oameni să fie mai buni, adică să evolueze în sens spiritual. Prin mijlocirea măreţei invenţii, până şi divinitatea supremă ar fi putut fi manipulată. Din ignoranţă şi comoditate, umanitatea multiplică la infinit aceleaşi fragmente din adevărul fragmentat, fără să mai facă discriminări calitative. Populaţia care este expusă constant la aceleaşi cioburi de ştiri, la aceleaşi mesaje decupate rău, ajunge să utilizeze cunoştinţe asemănătoare, care o uniformizează. În sensul acesta, încă din vremea lui Caragiale presa genera mecanisme de solidaritate.

8. Caragiale despre istoria jurnalisticii româneşti şi a instrumentelor de comunicare mediatică

Tradiţia libertăţii presei, a relaţiilor dintre autoritate şi jurnalistul politic sunt pentru Caragiale subiectul comparaţiei între trecut şi prezent. Dacă modernitatea însemna introducerea electricităţii în locul lumânărilor de spermanţet şi apariţia miasmelor democratice, aduse de vântul liberal, abuzurile asupra jurnaliştilor, care nu scriu cronici mondene cu substrat politic şi care se înconvoaie în faţa violenţei, iată aspecte incriminate ce ţin de mentalităţile care se schimbă greu. Caragiale demonstrează cât de vechi sunt şi ce tradiţie au aceste clişee. Despre istoria – care pentru Caragiale era recentă – a jurnalismului politic în ţara sa şi despre braşoveanul Zaharia Karkaleki, „acest celebru publicist, întemeietorul presei politice române" cu subvenţie domnească (*Karkaleki*, în Caragiale 2000 II: 116), autorul povesteşte cu mult umor. Era în epoca în care meseria de jurnalist abia se năştea. Ziaristul era obligat să se comporte ca orice supus domnesc, într-o lume cu moravuri orientale despotice. Chiar îndreptăţită, critica domnească îndreptată împotriva slujbaşului îi apărea acestuia ca o toană tiranică ce trebuia tratată cu supunere, cu multă şi folositoare obedienţă în scopul supravieţuirii. Pe vremea apariţiei „Cantorului de avis" şi a „Buletinului ofiţial", într-o vreme în care vodă ţinea cu orice preţ să lumineze norodul şi adusese în acest sens primele lumânări cu spermanţet de la Braşov, pentru a le folosi la petrecerile de la Palat, celebrul publicist de origine macedoneană, originar din Braşov, Zaharia Karkaleki avusese de suferit un tratament foarte puţin democratic din partea domnului.

> A doua zi, îndată după apariţia numărului din „Buletinul ofiţial" cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomeneşte Karkaleki cu un dorobanţ că-l cheamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, vodă sare de pe divan şi fără vorbă, şart-part! câteva palme şi pe urmă trage-i pe spinare cu ciubucul. Fără să ştie de ce e pocnit şi insultat, cerşind cu slugărnicie îndurarea din partea autoritarului despot, jurnalistul Karkaleki iese din palat cerându-i el scuze domnului. „Nu fusese destul de clar şi de entuziast în darea lui de seamă asupra lumânărilor de spermanţet şi nu pomenise nimica despre suprimarea mucăriilor", adică a privilegiilor şi a arhondologiilor (Caragiale 2000 II: 116–117).

Atitudinea servil-obedientă a presei subvenţionate se vede imediat după acest incident. În seara următoare, aflându-se la teatru, Karkaleki, surprins de un înfricoşător cutremur, se urcă pe un scaun şi priveşte galeş de la vodă la policandrul

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

cu lumânările de spermanțet, strigând: „Toți să murim, numai măria-sa să scape!”. A doua zi nu mai miră pe nimeni că în gazeta politică subvenționată de putere ştirea despre spectacol se referă mai puțin la cutremur, şi accentuează simbolic prezența lumânărilor de spermanțet alături de politica reformei, adică suprimarea mucăriilor. După această ispravă, Vodă îl întâmpină cum ştia el că se vorbeşte cu presa: „Vezi, aşa, ticălosule! i-a zis vodă mulțumit, dându-i cinci galbeni”. Presa răspunde obedient aşa cum se procedează cu autoritățile ce o sponsorizează în „vremuri de ticăloşie”, cu „moravuri ruşinoase” şi cu „putrejune socială”: „Ticălos! sărut-mâna! să trăieşti, măria-ta!” (Caragiale 2000 II: 117).

Ion Luca Caragiale avea o mare experiență ca om de presă. Deşi tânăr, pentru că avea o experiență bogată în presă, Caragiale era girant responsabil la „Alegătorul liber” în perioada 1875–12 ianuarie 1876. Acest ziar a apărut de două ori pe săptămână în timpul campaniei electorale între 23 ianuarie 1875–14 iulie 1876. Caragiale a fost alături de personalități importante, cu rol major în destinul său mai târziu, precum Nicolae Fleva şi Dimitrie Sturdza, care făceau parte din comitetul ziarului format şi din Alexandru Lupaşcu, Dimitrie Brătianu, Dimitrie Giani, Eugeniu Predescu, Eugeniu Stătescu, Emanoil Protopopescu Pache, Grigore Lahovary, George Danielopolu, Ion Ghika, Ion Boambă, Ion Brătianu, Ion Câmpineanu, Nicolae Pâcleanu, Nicolae Calenderoiu, Remus N. Opreanu, Sava Vasiliu şi Vasile Constantin. Ion Luca Caragiale a fost el însuşi director al unor ziare. „Claponul”, apărut la Bucureşti în mai 1877, numai în trei numere, a fost editat şi realizat de I.L. Caragiale. Pe coperta pamfletului stătea scris: „Foiță hazlie şi populară – apare când ese de sub tipar – tirajul se face în 33.333 exemplare – Deviza este: – ! eftin şi bun! – 10 bani exemplarul!”. „Almanah hazliu şi popular” era scris numai de I.L. Caragiale şi era o anexă la „Claponul”, care apărea „pe anul de la Mohamet – 1295 – De la Christos – 1878”. În reclama acestuia autorul preciza : „Cine va da 50 de bănuți, va căpăta acest almanah gratis!”. În fond orice gazetă este un produs de marketing. Publicația era dedicată „Cocoanelor şi demoazelelor din toate mahalalele, fundăturile şi marginele Bucureştilor, precum şi tuturor Monsenilor – becheri şi familişti”. Tot în 1878 autorul a publicat „Calendarul Claponului”. Caragiale a realizat gazete editate în colaborare. Împreună cu Frédéric Damé, el va scoate ziarul „Națiunea română”, un cotidian apărut scurt timp din 26 august [?] până în septembrie 1877. În perioada 1878–1879, Caragiale se va afla la „Bobârnacul”, o publicație periodică satirică şi umoristică apărută la Bucureşti cu întreruperi: de la 1 ianuarie 1878 până în 3 iunie 1879, din 21 decembrie 1879 până la 7 februarie 1880, în iunie–iulie 1880, în perioada 9–18 aprilie 1885 şi din 2 februarie până în 7 aprilie 1886.

Între 1877 şi 1881 autorul colaborează cu schițe, reportaje, note şi traduceri la „Timpul”, publicație a junimiştilor conservatori. Ziarul „Timpul”, cu redacția la Bucureşti, apăruse la 15 martie 1876 şi va continua să fie publicat cu 4 numere pe săptămână până la 17 martie 1884. Cam prin 1877 la redacția ziarului „Timpul” se angajaseră Mihai Eminescu, care se ocupa cu etimologia, I.L. Caragiale, care se îngrijea de sintaxa frazelor şi Ioan Slavici, care supraveghea ordonarea cuvintelor în propoziții. În urma fuzionării partidului conservator cu partidul liberal-sincer sub numele de partidul liberal conservator, „Timpul” fuzionează cu „Binele publicu” şi

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

în locul lor apare „Romania” (1884–1892). La 13 noiembrie 1889 „Timpul” reapare şi la 14 decembrie 1900 fuzionează cu ziarul „Constituționalul” (1889–1900).

O parte dintre lucrările lui Caragiale au apărut şi la „Universul”, ziar fondat la Bucureşti la 20 august 1884, de Luigi Cazzavillan, care era şi proprietarul ziarului, aflat sub direcția lui Nicolae Procopiu.

Cunoscând atât de bine lumea presei româneşti, nu este de mirare că autorul se referă adesea la acest univers în scrierile sale. Instrumentele de comunicare mediatică influențate de audiență, de rapiditatea, de capacitatea de persuasiune şi de seducție a publicului, ilustrează felul în care se informează sau se dezinformează, se documentează şi se relaxează personajele operei literare ale lui Caragiale. Este bine reprezentată în opera lui Caragiale media autonomă formată din cărțile (de obicei romane senzaționale originale sau romanțuri pastişate), ziarele şi revistele pe care personajele le consultă.

Groaznica sinucidere din Strada Fidelității este un exemplu de „ştire națională” comentată de toate ziarele urbei: încercarea de sinucidere ratată realizată cu gămălii de chibrituri dizolvate în alcool, din cauza unui eşec amoros. Nenorocirea Porției Popescu creşte proporția de difuzare a ştirii şi procentul de vânzări al ziarelor în funcție de introducerea în text a unor detalii semnificative.

Există în textele lui Caragiale şi exemple despre cum funcționează media de difuzare. Schițele despre telegraful electric sunt o ilustrare a acestei realități a celui de al XIX-lea veac, în care, pornind de la proprietățile electromagnetului, Samuel F.B. Morse crease sistemul ce permitea transmiterea celebrelor „Telegrame”. Era şi epoca în care la 27 iulie 1886, Cyrus W. Field montase cabluri peste Oceanul Atlantic şi expediase cu o viteză nemaiauzită primele mesaje. Comunicarea devenea rapidă şi fragmentară, însă datele despre personajele care comunică telegrafic sporesc implicarea cititorului în povestire prin completarea spațiilor albe din povestirea obişnuită. Corespondentul din opera lui Caragiale transmite în telegrame mai ales impresii şi mai puțin informații, comunică fără să cunoască ortografie şi culmea, Ministrul Justiției ia măsuri pentru anchetarea cazului Costăchel Gudurău. În favoarea anchetatului, intervine fratele senator, nu mai puțin agramat, care în limbaj regional expediază telegrame oficiale M. sale Regelui, Onor. prim-ministru, Excelenței sale Ministrul Justiției. Motivul acestei rapide comunicări cu autoritățile este o problemă de familie şi de avere: fosta nevastă a nepotului Albert, Atenaisa Perjoiu, care intenționa să se recăsătorească cu Raoul Grigorashco, lupta de mult pentru dreptul ei de parafernă. Averea care aparținea soției căsătorite în regim dotal ar fi trebuit să se bucure şi de drepturile de administrare şi folosință din partea acesteia, iar situația nu era pe placul fostului soț, care recurge la insultă şi la injurii pentru a-şi apăra punctul de vedere. În final, telegramele anunță împăcarea părților, renunțarea la parafernă din partea nevestei, moartea avocatului statului şi înaintarea în funcție pe postul vacant a lui Costăchel Gudurău, avocat şi fost deputat, la recomandarea expresă a lui Raoul Grigorashco. Comunicarea literară prin „Telegrame” este o ilustrare a faptului că limpezimea exprimării şi claritatea gândirii nu depind de mijloacele tehnice, ci de umorul şi inteligența cu care autorul decupează contururile semnificative (Caragiale 2000 I: 319).

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

9. Ion Luca Caragiale: gazete şi duel

În publicistică, primul interval de tăcere din activitatea lui Caragiale se înregistrează din octombrie 1885 până în vara lui 1889. După plecarea lui Mihai Eminescu din această lume, Caragiale scrie pentru ziarul junimist „Constituționalul” articolul *În Nirvana*.

Caragiale şi-a publicat lucrările şi în „Epoca”, ziar care a apărut zilnic la Bucureşti, mai întâi între 16 noiembrie 1885 şi 14 iunie 1889, şi apoi din 2 noiembrie 1895 până în 1938. Proprietarul său era N. Filipescu, directorul politic Grigore G. Peucescu, iar prim-redactor, prietenul lui Caragiale, Barbu Ştefănescu Delavrancea. Un alt ziar era „Foaia interesantă”, săptămânalul ilustrat care a apărut la Bucureşti între 12 ianuarie şi 2 noiembrie 1897, sub îngrijirea lui George Coşbuc, şi apoi, între 24 noiembrie şi 4 decembrie 1906, avându-i ca directori pe I. şi Al. Orescu. Aceasta a fost o altă publicație care a dat luminii tiparului lucrările lui Caragiale. „Povestea vorbei – revistă săptămânală literară”, apărută la Bucureşti între 10 octombrie 1896 şi 4 mai 1897 – a publicat, de asemenea, scrieri ale lui Caragiale. Autorul a fost colaborator şi la „Voința națională”, ziar liberal, care apăruse la Bucureşti zilnic, între 10 iulie 1884 şi 13 aprilie 1914 şi căruia i se interzisese debitul poştal în Ungaria, în 1884 şi în 1890. Publicația a căutat să pătrundă în Transilvania în 1890, sub titlul „Noua gazetă”, fiind oprită de cenzură.

„Vatra”, foaie ilustrată pentru familie, a apărut de două ori pe lună la Bucureşti, de la 1 ianuarie 1894 până în august 1896, avându-i ca directori pe Ioan Slavici, I.L. Caragiale şi G. Coşbuc. Redacția publică ca supliment umoristic, periodicul „Hazul”, din care vor apărea doar 5 numere în perioada februarie – aprilie 1895. Uneori, satira gazetelor putea genera drame. Polemizând cu Alexandru Vlahuță de la revista „Viața”, Caragiale îl provoacă la duel, dar, în final, acest eveniment nu a mai avut loc.

Al doilea interval de tăcere jurnalistică din viața lui Caragiale are loc în perioada 1891–1893, după afrontul adus în Academia Română. Autorul va reîncepe să scrie în „Calendarul Dacia. Literar şi artistic”. Publicat în editura Tipografiei *Dacia* sub îngrijirea d-lui I.L. Caragiale. Anul I, 1898, Iaşi: Tipografia editoare *Dacia*, în revista proprie intitulată „Moftul român” şi în „Universul”, între 1899–1901 şi, apoi, în 1909. Caragiale şi-a editat o parte din scrieri şi în ziare din provincie, precum „Foaia ilustrată”, săptămânal care a apărut la Sibiu între 6/18 ianuarie şi 15/27 decembrie 1891, avându-l ca redactor responsabil pe dr. D.P. Barcianu, şi „Sara”, cotidian apărut la Iaşi între 1 noiembrie şi 15 decembrie 1896.

În 1895, I.L. Caragiale se înscrisese în Partidul radical al lui Gh. Panu. O scurtă perioadă, de la 15 aprilie până la 19 mai 1896, Ion Luca Caragiale a fost director la „Epoca literară”, un ziar săptămânal bucureştean unde a iscălit cu pseudonimul A. Museus. Alte pseudonime folosite de Caragiale au mai fost: L. Van-Tyr, Picolo, Car..., Palicar şi I.L.C. În 1896 Caragiale îşi publică lucrările şi în ziarul „Adevărul”, care apărea la Bucureşti şi care, din 5 ianuarie 1895 şi până în 1922 îl va avea ca proprietar pe C. Mille. Tot în 1895 Caragiale publică în „Gazeta poporului”, ziar cotidian al Partidului Național Liberal, care apăruse la Bucureşti

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

între 1/12 februarie 1895 şi 16/28 ianuarie 1896 şi al cărui articolul-program fusese semnat de G. Adamescu, A. Beldiman, I. Bianu, Cezar Colescu Vartic şi Barbu Ştefănescu Delavrancea. Textele lui Caragiale sunt publicate şi în „Lumea ilustrată", ziar lunar apărut la Bucureşti în perioada noiembrie 1891 – octombrie 1896 şi apoi la 10 mai 1897, avându-l ca proprietar şi editor pe Ign. Hertz.

O altă publicaţie bisăptămânală, „Moftul român", la care era director Ion Luca Caragiale şi prim-redactor Anton Bacalbaşa, era subintitulată „revistă spiritistă naţională. Organ bi-ebdomadar pentru răspândirea ştiinţelor oculte în Dacia Traiană". În această publicaţie Caragiale a polemizat cu Bogdan Petriceicu Hasdeu. Ea a apărut la Bucureşti între 24 ianuarie şi 23 iunie 1893; seria a II-a a apărut începând cu 1 aprilie şi până la 18 noiembrie 1901; seria a III-a mai apărut o singură dată, pe 12 mai 1902.

Cea de-a treia perioadă de tăcere jurnalistică, cea mai lungă etapă de *silenzio stampa* din viaţa lui Caragiale, a avut loc din 1902, de la apariţia publicaţiei „Calendarul Moftului Român", până în aprilie 1907, când ziarul vienez „Die Zeit" îi publică prima parte din articolul despre răscoalele ţărăneşti. În anul 1909 Caragiale colaborează la „Opinia", „Convorbiri literare" şi la „Universul", unde publică nişte schiţe, versuri şi articole politice.

10. Ion Luca Caragiale jurnalist de teren sau de opinie?

Preocupat de mecanismele comunicării dintre indivizi, scriitorul pare că se confundă cu cititorii, şi inventează un sistem cu normele, cu penalizările şi cu recompensele menite să faciliteze transmiterea corectă şi completă a informaţiilor. Neinhibat de tabuuri, Caragiale face diverse consideraţii despre textul din presă, despre public, despre ierarhia genurilor literare jurnalistice şi despre sistemul de plăţi în: *Grămătici şi măscărici* (1895), *Karkaleki* (1896), *Cabinetul negru* (1900), *Partea poetului* (1909), *Ion* (1909), *Politică şi literatură* (1909). Criticând agresivitatea ca modalitate de răspuns jurnalistic, Caragiale se identifică cu orizontul de aşteptare al publicului de nivel mediu care receptează informaţia. În sensul acesta, s-a scris despre Caragiale şi despre opera lui că aceasta reprezintă cea mai îndrăzneaţă tentativă de acreditare artistică din istoria noastră literară, în sensul că autorul şi-a construit opera prin ordonarea ingenioasă a informaţiilor zilnice.

Presa din vremea sa nu beneficia de statistici care să pună în evidenţă cele mai mari tiraje de cotidiene, periodice, ziare de specialitate din presa românească şi presa străină care era difuzată în vremea sa. Gazetele, de obicei cu viaţă scurtă, supravieţuiesc prin vânzarea subiectelor de scandal şi prin subvenţii. Oricum însă, exprimarea personajelor, cititori de gazete, e modelată de limbajul jurnalistic. Presa instituie un standard de exprimare, o limbă de plumb pe care autorul o ridiculizează de fiecare dată. Libertatea presei, înscrisă în Constituţie şi în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, îi face pe eroii lui Caragiale de meserie jurnalişti să se exprime cu dezinvoltură, indiferent de pregătirea lor, de capacitatea lor de a crea reprezentările-reper pentru informarea publicului.

Rinocerizarea sau complicitatea absurdului cu lumea cotidiană se explică prin teama oamenilor, care generează aparenta economie de efort şi autoconservarea în faţa agresiunii, de fapt, indiferenţa cu care omul renunţă la *Opinii libere*:

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)

> trecem pe lângă absurditate, şi nu ridicăm o sprânceană revoltată; auzim neghiobia, şi nu zbârcim măcar dintr-o nară dezgustată; vedem impostura şi ticăloşia, şi zâmbim frumos, ca la întâlnirea celor mai bune cunoştinţe.
>
> De câte ori şi la câţi dintre noi nu ne pare societatea noastră, când o privim în complexul ei de activitate, ca un ciudat teatru! (Caragiale 2000 III: 457).

Această saturare din cauza griurilor realităţii şi această lipsă de reacţie a publicului la stimulii agresivi ai cotidianului se explică şi prin faptul că realitatea mediată începe să substituie trăirea autentică a oamenilor. Omul trăieşte prin intermediul informaţiilor despre realitate o paletă foarte asortată de sentimente, în funcţie de tematica rubricilor din presă. Reţeta trăirilor publicului se repetă, căci pentru jurnalişti ea este de fiecare dată identică cu rubricaţia gazetei publicate. Informaţia despre subiecte politice înseamnă totdeauna vărsare de adrenalină pentru cititorii din ziarelor din opera lui Caragiale. Nimeni nu vorbeşte despre provocare sau instigare ca despre delicte de presă. De aceea, republicanul Conul Leonida şi consoarta lui Efimiţa fac din savurarea ştirilor din gazeta „Aurora democratică" subiect de conversaţie şi de meditaţie, ajungând, până la urmă, de la spaimă la obsesie. Încet-încet, din cauza agresiunii mediatice, cetăţenii din Republica lui Caragiale vor deveni nişte gazete vorbitoare ambulante, care povestesc în cuvinte deformate de plumb o istorie pe care nu o mai pricep.

Bibliografie

Caragiale 2000 (I–III): I.L. Caragiale, *Opere*, vol. I–III, Bucureşti, Editura Naţional.

Marinescu 2005a: Luiza Marinescu, *Republica lui Caragiale: stâlpii societăţii*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „România de Mâine".

Marinescu 2005b: Luiza Marinescu, *Caragialii, o familie de scriitori. Monografii*, Bucureşti, Editura Muzeul Literaturii Române.

Pârvulescu 2011: Ioana Pârvulescu, *Lumea ca ziar. A patra putere: Caragiale*, Bucureşti, Editura Humanitas.

The Media Modernity in Ion Luca Caragiale's Literary Work

After the recent books dedicated to the work of Ion Luca Caragiale (Pârvulescu: 2011) the author of this material returns to the study of a classic writer's writings, through depicting his activity in the world of newspapers and newsrooms (Marinescu 2005a and Marinescu 2005b). This study presents the main themes about media modernity that characterizes Ion Luca Caragiale's literary work: 1. *Stultitiae Laus* or media's modernity, 2. Media's functions in the Romanian society of the XIXth century, 3. Dis/Mis/information gazette, 4. Local news media and their interpretation function, 5. The educational function of journals, 6. Entertainment and newspapers' show, 7. The newspapers and triggering of the mechanisms of solidarity, 8. Romanian journalism history and media communication tools, 9. Newspapers and duel, 10. Ion Luca Caragiale a journalist for opinions? Though he earned his living variously as a journalist, translator, and prose writer Caragiale was one of Romania's preeminent playwrights and among the most important literary figures in his country's history. The analysis is based on Caragiale's literary works included in the volume (Caragiale: 2000) and in the documents consulted at the Library of Romanian Academy and the Metropolitan Library *Mihail Sadoveanu* from Bucharest.

BDD-A1074 © 2012 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:12 UTC)